

Солун 1925 чылдын август 31-де үнүп эгелээн

№ 51 (15025)

1993 чылдын март 19, пятница

Солунга ат салган шагы 20.30.

Салар өртөө 4 рубль.

Ы

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЧАЗААНДА

Тыва Республикада хей-ниги шимчээшкнирнин болгаш партиалары саналдар база күзөөшкнирнин ботландыра талазы-биле хемчеглер дугайында доктаады Тыва Республиканын Чазан 1993 чылдын март 5-те үзүп алган.

Нинтиледи улам ийа демократчылдар, республиканын бүрүн эргелери ботландыра, төөгү талазы-биле чоптуг чорукту катан тургузар дугайында чутула саналдар болгаш күзөөшкнир хей-ниги шимчээшкнирнин Заа партиалары ууртукчулары-биле Тыва Республиканын Президентизини ужуражымкыларын үезиле иергелестингени доктаады демгелээ.

Тыва Республиканын Чазан ол санал-оноолдары түдүштүрүп база күзөөшкнир өөренип көргөш, ларзында хемчеглерни айтып доктааткан:

1. Хей-ниги политиктиг шимчээшкнирнин болгаш партиалары төвүп тургузар дугайында хей-ниги политиктиг организациаларын иергелестеткен. Улчугу чогаалды бажынында өрээли ук төпке хөлөнгил бээр дугайында айтыртып бир ай хуусаада шимчээшкнир, партиаларын болгаш шимчээшкнирнин ол өзүлге ажылаарында болгаш байдаттыган графика дүштүр доктады.

2. Демискээр-кызылдарын мергилеэлиг айтырлары өөренип көрө талазы-биле комиссия тургузары, икити-политиктиг организациаларын төлөөшкнирнин иштинде өртемдерини ол комиссиянын составында кириштерия Тыва Республиканын Президентизини болгаш Чазаның Администрацияны чүрүм-эрге-хоолу клдизинге даскан.

3. Политиктиг репрессиялар таварышканын турскандыгын Кызыл хоорайга дерип тургузарына 4,3 миллион рубль хемчээлиг капитал сарылашканын тускайлы бээрин шимчээшкнир Экономика министрствозунга (Салчак) даскан.

4. Чопунд социал камгалам министрствозу (Кирөө) политиктиг репрессияларга таварыш чоразынагга чингелдер алып кылдыр шимчээшкнирнин тымсырын 1993 чылдын март айына дүргүзүмө доозар.

5. Тыва Республиканын Айыыл чок чорук министрствозу болгаш Тыва Республиканын Иштиг херестер министрствозу моон мурунда политиктиг репрессияларга таварышканын хемчег чарыштарына дүргелер.

6. Тывага политиктиг репрессиялар организациаларына база чорударына С. К. Ткачын кирижлестинг дугайында айтыртып сайгарып көөрү доозулган болгаш ук айтыртып Тыва Республиканын Дээди Советини өзүлгелг сессияны чыгараалып көөр кылдыр кирер дугайында Тыва Республиканын прокуроруну динидамын хүлээп алган.

Референдумга уткуштур

ЧЕР ЭЭЗИ БОЛУРУН

КҮЗЭЭР СИЛЕР БЕ?

Референдум болгаш Конституция судунуң судьяларынын сонгулдаары бистин республикага бо чылдын апрель 11-де болур. Республиканың боудун референдум болгаш ындг сонгулдаар Тывага бир-ле дугаарында болуру ол. Бадылашкынар хүнүнге чедир ам үш неделя хире эр арткан. Референдуму болгаш Тыва Республиканын Конституция судунуң судьяларынын сонгулдаарын эртериринин чүрүм-биле холбашкан айтыртылгара хамаарыштыр тайылбырын бээрин содунуң хей номчукчулары — сонгуччулар дилеп турар. Ынчангыш референдуму эртериринин чамдык айтыртылганы тайылбырлап болур.

Республиканың референдумга чангыс айтыртып кирип турар: «Черге хуу өчүңү Тыва Республикага доктаады тургузарына чөпшээр-жир силер бе?» Бо айтыртылганы алаанга боллестенге «Ийе» болгаш «Чок» деп харыларын парлар. Сонгучку кижи бюллетенни алгаш, ол ийи харыларын кайы-бирээзин балаар, а күзөөн харызын бюллетенге бадылашкын үезинде хевээр арттырар.

1991 чылда өске айтыртып талазы-биле Тывага референдум болган. Ук референдумуң бадылашкын үезинде бюллетенгерге чамдык сонгуччуларын техниктиг частырылгар кылган хомуданчыг. Ам болур референдумуң үезинде ындг частырылгары болдурбас төлөздө, сонгуччулар ортузунга тайылбыр ажылан чорудары чутула. Чижээ, Тыва Республикада черни хуу өңчү болдурарына чөпшээрешпес сонгучку «Чок» дэи харыны чазыг кылдып балагаш частыргыны болдурбас күзөңчү. Ынчангыш Тывага черни хуу өңчү болдурары-биле чөпшээрешпес сонгучку «чок» деп харыны хевээр арттырар, «Ийе» деп харыны балаар. А бистин республикага черни хуу өңчү болдурарын күзээр сонгучку «чок» деп харыны балааш, «ийе» деп харыны хевээр арттырар.

Бадылашкын хүнүнде бюллетенге айтыртып эн-не кичээңгейл көөрүшчө бүгү сонгуччулар Төп сонгучку комиссияны кыйгырып, сумелер турар. Сонгучку бүрүз бюллетенни алгаш, кабинетага ында айтыртып, анаа харыларын кичээңгейлиг номчуп, харызынын дугайында эки бодап көөрү чутула. Ынчаарга бюллетенде «ийе», «чок» деп ийи харыны хары угда балап каапкан азы оларын кайзын-даа балаайын, хевээр арттырып каан болза, ук бюллетен күш чок деп санатынар.

Сонгулда участоуга бадылашкын үезинде келген сонгуччулар паспортун азы оларын шын-зыткан өске-даа документини көргүзөр, бюллетендерин алгаш, данында боудун аттарын дүжүн-га ады салып бээр. Өске сонгучкунуң өмүзүңгизден ангы сонгучку бюллетенни алырын болдурбас. Бадылашкынын сонгучку бүрүзү боуду ботландыра. Бадылашкын хүнүнде кандыг-бир чылдагаан-биле сонгулда участоуга кээп шыдапас хамаатынын бажынынга барып бадылашкынын кылаарын сонгулда комиссиялары организастаар. Каян ындг бадылашкын кылдыра, сонгучку кижи баш бурунгаар бижимел билдиришкенин кириер.

Боудун чурттап турар чериниң аайы-биле сонгулда участоуга бадылашкын хүнүнде кээп шыдапас хамааты референдумга чедир 30 хонук бурунгаар тускай шынылган алгаш, Тыва дөвискээринде кайы-даа сонгулда участоуга бадылап болур. Ынчаарда ук сонгучкунуң немелде даныга кириер.

1993 чылдын апрель 11-де бадылашкын эртенгиниң 7 шактан эгелээш, 22 шакка чедир үргүлчүлээр. Бүгү сонгуччулар боттарынын участоктарына келириче оларын кыйгырар болаан мен.

Василий БЮРЮЮ. Дус-Даг суур.

Петр САМОРОКОВ. Төп сонгулда комиссиянын ларгазы.

Райондан медээлер

Өвүр

ДУС-ДАГГА УЖУРАЖЫЛ-ГАЛАР

Хандагайты. Дус-Даг Республиканың Президентин Ш. Д. Ооржак Күрүң-э-хөргөңгизин эргелеп башкаар талазы-биле күрүң комитетинде болгаш Эт-хөргөңгизиниң ууртугаларын республиканың болгаш чер-терини хуужууда программалары ботландырында шыгыг чегестер болгаш анаа контролду кошкатканы дээш шыгыг шүтүмүнээ.

ЭЭЛЧЕГЛИГ ҮНҮҮШКҮНДЕ

Хандагайты. Өвүр районун чамдык ууртукчулары, эрге-хоолу организациаларын ажилдакчылары болгаш өске-даа дарысаалгалыг кижилер ээлчеглиг үнүүшкүн хуралын эртерген. Олар бо уаада Дус-Даг эдээр Советиниң дөвискээринде турар чурттажылыг хемчеглерге чедип, амгы үезде ында болуп турар чамдык херектерге уур тодаргай хемчеглерин ал чорукчаныр, чурттажы чоп-биле ужуражылганын организастаан. Ээлчеглиг үнүүшкүн район-иук чамдык суурларында база болган.

Х о й

оолдаашкыны

ЧАА ЭГЕЛЭЭН

Амдагычыл. «Ан-Чыраа» совхозун малчын коданнарында хой бодлажыны март айың ортан үезинде өгөлөө. Амдагында төрүрү коданнарада 150 хире хой оолдакы болгаш хураганнар кадык шымырак тургунуң турар.

Виктор КАРА-САЛ.

Тыва Республиканын улус депутаттарынын кичээңгейинге Тыва Республиканын Дээди Советиниң элчег чок он тоску сессиясы боудун ажилын 1993 чылдын март 23-те 10 шакта Тыва Республиканын Чазак бажынынын хуралдар залында үргүлчүлээр.

Тыва Республиканын Дээди Советиниң элчег чок он тоску сессиясына келген улус депутаттарынын бүртүкчөсини 1993 чылдын март 22-де 8,00 шактан 18,00 шакка чедир Тыва Республиканын Дээди Советиниң хамаатыларын чагаларын база хомудаларын хүлээп алып өрээлге (Дээди Совет бажынын бирги кады) болур, телефону 3-63-42.

Тыва Республиканын Дээди Советиниң комитеттериниң хуралдары 1993 чылдын март 22-де Тыва Республиканын Дээди Советиниң бажынынга болур.

ПРЕЗИДЕНТ: «хуужудулга хереглекчиге карылгалыг болбас ужурлуг»

Бо чылдын март 15-те эркен чөвүлө хуралга Тыва Республиканын Президентин Ш. Д. Ооржак Күрүң-э-хөргөңгизин эргелеп башкаар талазы-биле күрүң комитетинде болгаш Эт-хөргөңгизиниң ууртугаларын республиканың болгаш чер-терини хуужууда программалары ботландырында шыгыг чегестер болгаш анаа контролду кошкатканы дээш шыгыг шүтүмүнээ.

Президентиниң демгелээни-биле аларга, ылангы ашчөм база болбазырадып кылдыр улестурде, чопунд амдырал хандырылгазында, садылда кончук тараымча чок байдалдар тургустунган. Оларга республика болгаш муниципалитет өңчүзү болур объектилериниң база эт-хөргөңгизини хуужууду турар, дыка хей таварылгаларда оларын өртек-үезиндотарында уауг частыргыларын кылдып, чаа элээр бугурагелериниң профилдин саргытайып, салып алган өңчүзүңге кончук ажил-агыгжы эвес хамаарылганы көргүзүп турар. Ындыг чоруктун хараазында бир-ле дугаарында хереклекчи — республиканың чоттажы чону кычгыдап, хамыктын түнелинде Тыванын бюджетини база каражадал турар.

Чижээ, алды магазининг хлеб бижырап пункттуг Бай-Хаактын хлеб заводун (амгы сайзырапгай дериг-херекселдө-биле чөпсөлгө) эге өртээ 1380 муң рубль турда; ону оң директору турган Пеннинге 6 млн. рубльге сатыпкан. Бир эвес ону Чазанын хлеб заводун сатыпкан өртээ-биле депээр болза, шуут харыкчок өртек-тээ. Чазанын депитингени-даа, боудунд ишти байдалы-биле-даа Бай-Хаак-

тыныга канчал-даа бырашпас заводун оон коллективинге эге өртээ 870 муң рубль турда, 20 млн. рубльге саткан, азы Бай-Хаактыгына болза, 3 катан ар өртек-тешкэжид. Мындыг ылгалдыг бооп турариниң чажыды чүдээ? Президентиниң ийдиң айтырышга Курт-хөргөңгизиниң комитетинде, боудунуң-даа хуралга олуршкан ажилдакчылары Я. В. Сарба, К. С. Ондур, Л. И. Филарикова олар өгүмүг турары бербээ.

Күрүң эт-хөргөңгизин харыкчок бичин өртек-биле салып аларынын талазы-биле «ере-кордучулар» далазында «Тыва амдырал хандырылга» каттыжымкы база кирип турар. Каттыжымкынын коллективиниң долу эес харысажалыг эштежылыг кылдыр тургустунган, бүтүлгө каттыжымкынын базаның 1,1 млн борбак рубль-биле сатып алган. Ындыг акша-биле ам «Запорож» машинаны безин сада албас сен, а «Тыва амдырал хандырылга» оон-биле ийи кат, хоорайда дээр дээш, чаагайжымгалыг бажынын, ангы-ангы маовнаг (оларын арзында 1990—1991 чылдарда үндөгөн чазанын безин баа) 43 автомобилдерин, өске-даа эт-хөргөңгизин элелп алган. А

узелниг даг-дүгүнү орнуңга каалак хергелелдиг өс аймактыг бараанырын саргаар оон ордалыг турарлар. Оон кадында оозу дээш эн-дере үндүрүп база төлээр. Демги-ле ол күш чүү ушту-нуң турар курткалар хевирин барааныр-дээр ийи. А оларын-биле бистин рынок четчир болган артыр хандырткан болгай. Комбинатка кол чүве акша, валюта херек болбайн аан. Кыдаттарда эки барааныр база бар. Чижээ, долу деригелеге диш кабинеттери. Кыдат шай, термостарга бистин хергелелимис ам-даа төлөөш.

«Тыва амдысар-даа болза, продукциянын өртээ-биле санажып шыдапас херекер база бар, эркен чылын Сонгу Корея инчалган. Черле нимаш иергелестиг партиелерге үнүп алыры белен эвес чери, ынчангыш харылаштырылгычларга алган орудагадан база элзэнин чырып бээр амар. Кым-даа болза оругалык болуп ажилдаар, халас чүве кайда боор.

«Кара чангыс боуду булгангил деп чүве амар эвес болдур ийи. Оон кадында улуг конперниер — «Уралобест», «Оренбургбест» деп аданан-нажымчалары база бар. Бо чылын олар даг-дүгүнге өртек-теш 1,7 катта өстүрген, а «Тыва даг-дүгү» оларын-биле аданангыш дээш, азы өскээр чутаалаарга, оларын

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

дөричелеп турар. Чижээ, Танды районун төвү Бай-Хаактын аалчылдар бажыны хуужууду мурунда республикада эң дээр ажылдагыларын бичээш кылдыр санаттырып турган. А кажан оң элзери солуккан сөөлүнде аалчылдар бажыныг херек кырында шончактыг кижилерини болчажыр, чери кылдыр шилчээ, адактын сөөлүнде ажил-агыгжы эвес чоруктун үржүуваа оон одалга системасын доунрган, район төвү ам аалчылдар бажыны чок турган. Оон харысажалыг кымга олар, кымдан айтырары ам бергелээш: аалчылдар бажынын сатып алган элзери ис чок чыккан.

«Кызыл» аалчылдар бажынын болгаш бичин уурталарын хергелеп бараанырын салар «Детский мир» магазинин республиканың өңчүзү кылдыр артырарын саналап турган мен деп, Президент уламчылал чутаалаан. Ынчаарга мээң санал-оноолдым херекке албайн болгаш ол объектилерин муниципалитет өңчүзү кылдыр дамчыдып берипкен. Олар ам кадык байдалыг болу берген-дир? «Детский мир» магазини сарылаштылар шуут эжелеп алган, оон салбарларында аны-бүрү өске бараанырын мөөлөөш, а ук бараанырда бичин чаштарга херектин чүве чок. «Кызыл» аалчылдар бажынында коорум-чүрүм сангараан. Ында аалчылдар хандырылгазы баксыраан, аргалалар чорук өскээш, оон уламчылдан кем-херек үүлгөдешкениринге орук ажит-

турар, тудугта-даа хергелестирген, каастанылга херекселдеринге-даа ажылгалтыны бээр үнелге даштар ында эидерки — чүгге кылдып, буудуруп бил.

Оон ангыда артыкчылардан продукциянын үндүрүп артып билдирип улуг конперниер артыкчылардан 7 дугаар бөлүктүн көңүс боудун даг-дүгүн безин үндүрүп ал шылап турарлар. Черле ынчаш тудуг материалына ажылап турар хире продукцияны чүгге даг-дүгүнүң кызыгарымайын, буудуруп кылбас база хоржок аларын. Черелешкек буудуруңге тургусуна болза, комбинатта 2 муң кижиниң салым-чолун кычалтырып, акша-шалымны кайымын тыварыт? Чүгге хангалар өлөкжир акша херек эвес, буудуруңгиз чарты-тур, деригелестир септел солуур, машина-балгат садар акша база херек болгай.

Шимчегир хөдөлөр, бүгү аргаларын ажылаар, бергелерин ажим өртеринге республиканың ууртугалы-биле сумелечир — чутаанын кол аны ындг болган. Бо рынок үезинде бергелестир турар буудуруңге чок болгай. Ынчангыш канчал-даа чытхак, рынок үезинде дириг артарын кызылар, өскелерин мураарын боодар, оон өске арга чок. Бо дугайында «Тыва даг-дүгү» комбинаттын ууртугалы-биле эки бичин турар болду.

«Тыва даг-дүгү» оон ангыда Кыдат-биле сатылганын чорудуп турар. Ынчалза-даа манаа улуг иедгезин херээр чок, чүгге дээр кылдаттар

«Тыва даг-дүгү» оон ангыда Кыдат-биле сатылганын чорудуп турар. Ынчалза-даа манаа улуг иедгезин херээр чок, чүгге дээр кылдаттар

«Тыва даг-дүгү» оон ангыда Кыдат-биле сатылганын чорудуп турар. Ынчалза-даа манаа улуг иедгезин херээр чок, чүгге дээр кылдаттар

ЧЕР-ЧЕМГЕРИКЧИВИС

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде бээр тараанын дүжүдү көзүдүгү куудулап элзэңгизин билер мен. Оон база бир чылдагаан — тараанын хөлүң эртияр орай чызып турарында, ону элчелешип турар мен. Тараанын районнарнын онзагай байда-

уеде азы чыгырып-дужаар уеде хамык оларарын, шөлдү рин чарбарлап, чызып каапкан, хөрүзү чок дээңгизин мен удуң мен. Дөргүлде Харатан-Уну деп черин 1957 чылдан эгелеп тараан. 35 чыл иштинде солувай, тарып келген, эркен чылын арбай тараан, халчок чаагы болду. Мээң үемде 10 ажыг чыл иштинде сула тарып келген. Ол ишкан Ак-Тал аксында тарылаш шөлдү бар, чангыс чыл-даа дыштангырып көрбүз оран-дир. Чер черде кырынас, чүгге ажаарында деп билер мен.

Төп районнарда тараанын багай үнүп турарынын бир чылдагыны — чери андарбайн, кылдыра үндүрүп чери каарында бооп турар. Анааыннар-биле чер андарынын шуут сокоткан болгай. Каян айдуреттин элзэңгизинде

ЧОГААДЫКЧЫ ЭВИПЕЛ: съезд соонда бодалдар

Тыва Республиканың чогаалчыларының XII съездинде 11-12 хүнеринде Кызыл хоорай, га, Парлада бажыныга болуп эртен. Шууганниң баштайгы, маангы сөөлү хүнүнде чамдык болууш-кунар-биле холбаштыр элэн хей номчуучулар боттарының таарымас чоруун илергейлеп, улуг хура-лынга «чытыг» келир илдеп ийн-чангыс чогаалчы-ларыны номнары канчан номчурул? Съезд бодунун сорулгазын чедип алган бе азы буурап дүшкен бе деп мындыг айтырыглары салып турар. Манса хол-баштыр бистин корреспонденттеривис съезд киржик-чилери чогаалчылар-биле ужуражып, оларның санал-оналарын алган.

Кызыл-Эник КУДАЖЫ (Тыва Республиканың улус-тузу чогаалчызы): чамдык ийн-чангыс чогаалчылар боду-нун улуг хурамын эвэрлик азы азы чытыг чедип кел-генге дык хомулдагыч. Хар-ны бир чогаалчы съездинин ажылынын үезинде үен-даан күве чугаалап, эш-өөрүнге шорлуп, оон түнеленде ми-лиция бөини келдерер ужура-га таварышканы дык эчпек бол-ган. Сагыжыга таарышпаан күве бар турган болза, айты-рыгы ынчаар черле тургузуп болбас болбай.

Съездинин белеткелинде болган оюу башкыры эрттир-генде база чептер бар болду. Ажылга чептер бол-

гаалчыларның аразына мар-гылдааны болганы, харны холдамнажыр чыгыс оралда-жынышкынар бистин чогаал-чыларның арын-нүүрүнге ды-ка эчпек болду. Ындыг мар-гылдааны өскүткен, анаа киршикен чогаалчылар буру-зун номчуучуларын мурун-га миннири чугула. Мен бо-даарымга, кол сорулга — чаа чогаалдарының шынарын бе-дир, улам солун болдулар ду-гайында айтырыг-дыр. Ном-чуучуларга мынчаар чугаа-га бодаан мен: XII съезди-ге хей үени коозун шуугаа-зынарга хилис эрттирген. А чедип алган эки чүвевиен: Чогаалчылар эвилелиниң баш-таар черинге анык, чаа күш-терин киргенивиен, Ажирбас: тыва литератураның үндес-лекчилери чарык чус чыл бурунгаар эвилелди тургу-зган, мынча олар база анык турганнар. Баштаар черин колдуунда анык келжиги-нерин чаа составы бодунун мурунуга салдырган сору-галары чедишкенин күсүдеш-пыдаар дээринге бүзүрээр мен.

Виктор САГАН-ООЛ (чо-гаалчы): Тываның чогаалчы-лар эвилелиниң төөгүзүнге

Моон мурунда съезд соон-да-ла, «ийн кол бис деп турар талаалар аразыга кыс чогаал-чылар кандыг туруш шилин айтырды» деп айтырып каан мен. Чаа кыс аттарын ажы-дып, чогаалга сонургалды-ларга летимче көргүзүп, сайгарылга алып берип ту-рарымыста кем чүү боор, ха-рын-даа тыва литературга ачы-буян болгай. Кыс кижини перук, чогаалдары бир язы, чымак болганында онза номчулга, кичээлге херек деп билли турар мен. Эрге-дужаал-даа сагаймай, ха-ласа ажылдап турарымыс — сеткилдиг буян-дыр. Ты-ва чоунун угаан-болгалы хоозураанда, илерин дам-чыштыр чачылдыгы эчпил, ажы-төлдүг кижизилдигине салдар чедир сорулга-биле солуну ажыткан.

Ийн хүн дургузунда тур-густунуп алган дээш-ле туруп келер кижини чугаалап көр, мактадым, чектен-даа орта болду. Англистан дээр дээр болза, албан бир холга турган, эки чүве чедип аар эвес, кол чүве — сонургал-дарыны хүндүлдеп көөрүлде болгай. Тургузукчу хураал-га бир чогаалчы чарыктынны тур-

банар дээр чүве. Кыс улус мынча дээр, мынча дээр дээр, ийн-чү чыл улуг-биче хура-ларга хомулап турар улус бар. Эр улус илдеп үрүмек чүүлдере алып, сөс сүрреге канчан тааржыр. Чогаалды-рынга кыс кижилерини ажжак алган турар, амыдыралга сыр өске боорга канчаар? Болга-ныннар дээр бир өне кижини база уш-баш чок сөглэй бээр чорду. Ускүлешкен ийн бута аразынче инек кире халый болза, улам керек буураар деп болза, бо улаада база ды-нал эрттирер ужурулду болду-вус.

Хураалды үер дээр, хамык чүвени өскүдүп турар улус бар чорду. Уш кадын кезек уеде хураалды баштай бергени-даа, чөпшөрежилге комиссия-нын тургузуп, шупту бөдүр-терини төлөөлөрүн кириш-тирген-даа эки түнелге өскеп, артыкташындаа хос-таан. Халашкан, сонгуктан ийн даргалар кускаптанкан, зал амыс чаксаан — мынчаар доостууе.

Тываның төөгүзүнде бир дугаар кыс дарга сонгуп алза кандыг деп-даа болзалга кзон турдууе. Сонугада-ла болгай, хей кезини

еник чогаалчылар алгыты алган.

Кыс чогаалчылар шаанда үжен чылдарда бистин бижип турганымыс ышкыш бижип турары кандай чоор дичилээр улус бар. Ынчамайы канчаар, кыстарын каапкыч, чүгле боттары чүткүлдере. Эр-кыс эге калды чорза, улам каас... Амдыралды чагаалдык ыктыг кыс улус чыгыс ыктыкыл темазынын кырын-да бөөдөдөн турар деп ко-чулуп, улуг чүдүлдер дугайы-нда үзе шаккан, эрэнг үн-биле бижиптиң айтып берип турган-да, бөөк, мергежил чок кыс-тар ара болуп турган. Баштайгы тыва прозаны Чыргатай Беляковна Биче-оол бижип наарга, автор деп ону санавайн келгенин болуп кө-рүнер. Оон автор эрезини тургузуп каарга бевин, ол дугайын мытавазын деп сагынырып турар боор чо-раан. Ийн-чангыс олуз ээлеп, шыраак ажылдарга чораян кыстар харып теп үген, чо-гум малчын... улус бастынып, чыгыттын чораян. Улуг ызымыл келээ аваларын шуптуу парлалтарга, шынар чок чораян парлаан деп бир хүү болаалы шаалат, «Энгер-даа бижип шыптарла бар

чораян. Чамдык эр чогаалчы-ларын баштайгы шуптукте-ри мөөн колум дамчыштыр эртен, олар ам билингир авардылар, кыстарын оон дордадас-ла. Хей кижини зо-галче шургул, шынар бак-сыратты азын корткы ажын чок. Кижини челе баштайгы чогаалдык болза-да, ол кижини бижир, парлар эрезе-ди. Чогаалдарымыска тай-ра чок-тур бис. Бис чогаал-чы ном үнүгүчү алза, алаар-гаар, депутат болуу дээр, чогаалды эжине эвес, көпүс өске кижини таламында баар, бичин чептерини суражыр. Сеткилдиг херек, хомула-чалымыс шын, канча-даа хомулаа, ийн боду сайгар-жыл ап, чон мурунга ону үнүрбей турвууе. Чон мурунуга чогаалчы ат-ала-рымыс база бар...

Чогуу ассоциация Чогаал-чылар эвилели-биле бир дем-ни-ле, билингелер ажылдап турар. Кызылдан бир улус-ла бисти аныглай ала-ла ту-рап боор-дур. Алгызын аны-гы, ынчалза-да улуг эвилел-би-ле чөрүшкөк чок ийн.

ШКОЛА МУЗЕЙНИНГ УДУРТУК ЧУЗУ

Республиканың Алаш-Маа-дыр аттыг чурт-шинчилес му-зейниге школа музейлеринин көрүдө-кожуктузу эрттирери сөөлүгү чылдарда эки чачыл апар чыдар. Уеник берге, на-рын байдалдарында-ча боор, бо тымыз ачаа күлге тос му-зей киришкен.

Көрүдө-кожуктузун негел-десин бугаар музей бүрүзү бодунун ажылынын дугайында көрүдө материалдарын белет-кээр ужураут. Шупту экспо-зицияны көрүдөже элээр боду-мис-ла болгай, оларын аразында аажок улуг, эр-даа, бүстүрүм-дээр чүдүлдер бар болур. Чогуу-на ынчагыш Сүт-Хал районун Бора-Тайга ортук школанынч төлөөлө-ри музейнин дугайында көрүдө материалдарыг чаа баштайр каптаазыны белет-кеп алгаш келтирер. Ол му-зей көрүдөже чыдаан-ча кир-жил, чык бүрүдө онзагы со-лун чүдүлдерини көрүп турар.

Школа музейнин күш-ажыл-дын хоочуну улус өөредилге-зинин теринин Александр Боравена Монгуш ам он ажагы тал дургузунда удуртук кел-ген. Музейниң тургузукчу-зун, музей чөвүлелерин уду-рутуучу-даа ол Школаты чурт-шинчилекчилери-биле ка-ды ол башкы Уляновск (Сибирск), Горький (Ни-жний Новгород), Свердловск (Батеринбург), Москва хоор-айларга «Эки музей» деп көжүрүстериң тилекчилери бооп чекеш келгенин баш уду-рум демделеп кааза эки боор.

Көрүдөже он кылагы диниңдиган школа музей-нин сорулгазын тодаан-биле илереп көр. А олар мындыг:

- а) төрүн черинин дөвөсөө-ринде чуртап турар улустар-ның төөгүзүн, кулчуразын болгаш уран түдүк өөренип, ону катап тургузарына, сай-ырадырына илдектейл кир-жир;
- б) төрүн суурун долга-дыр турар черлер аттарынын төөгүзүн өөренер;
- в) тыва чоунуң утумдур-ган чачылдарын, ат-херек-селдерин өөренер, сайыра-дыр;
- г) төрүн черин долгандыр аян-чоруктар кылдыр, эрте-шинчилес ажылын чорудар;
- д) төөгүзүн экспонат ле-рекселерин чыгып, оларын дугайында төөгү чугааларын кээр;
- е) төрүн черинин төөгүзүн үчүлүп, хумагалал билиринге кижизиттирер;
- ж) музейни өөредилге-кижи-лериңе ажылдыг аягы-лай;
- з) Чаа сайыр каптаазында бичин чурт-шинчилекчилери-нин ажылынын дугайында фото-чуртуктар кол черин ээлеп турар.

Ол школада музей ажылы ийни өөредилге-кижизилде-ге, ажылдык биче эвес черин ээлеп, музей чөвүлелеринге кел-жигүчү башкы бүрүзү оон ажылынын кайы-бир ула-дышыкынын шатап башка-рып турар. Чижээлээрге: чу-руга башкызы Алексей Ал-дын-оолович Ховалыг шко-лада турарын удурутукчуз. Бодун өөренчилерин-биле районуну язы-бүрү булу-нарыга чекеш келген.

Өөредилге чылынын дургу-зунда болгаш боттарынын по-ходтарынын үезинде өөрен-чилер башкылары-биле кады эртем-шинчиле ажылдарын чорулап турарлар. Чыгыш-тан материалдар база-ла тус-кай альбомнар дамчыштыр көрүкчүлөргө баралтатты-нар. Чижек кылдыр башкы Розалия Боравена Кууларынч удурутукчуз-биле белетке-тиксел» деп альбому ап көрөөли. Альбомдан хомустун яны-бүрү хевирлериниң ду-гайында билгилерин ап, оон дугайында шүлдүкү бевин номчуп болур.

Хомус дугайында эвээш эвес кожамыктар база мында чыдыган.

1987 чылда тыва хөгжүм херекселери кылдыр мастер, тыва хөгжүм кулчуразынын суралыг непередикчизи Маржамал Очурович Ондар урууларынч «Сарадак» деп ансамблин тургускан. Суурга кээп чораян америк эртем-дешер оларны чурукка тир-түрүп алгаш, ол дораян-ча бе-лен болган өлнүг слайд-лары (фото-чуруктары) уру-ларга белке бергеш барган-нар. Олар база музейде дел-геттиркен.

10 «б» класстың өөрен-чилери «Бора-Тайга суурну долгадыр черлер аттары» деп шинчиле ажылын чору-дап келтирер. Оон түнелени-де Хойтпактаар-Баалык, Хол-чуктуг, Өөстегин-Мээс, Биче, Халчүк, Өөстегин-Мээс, Биче, Азалык-Бут, Кошкар-Баштыг, Азалык-Бут, Кошкар-Баштыг, Азалык-Бут оон чижектиг болгаш өске-даа солун черлер аттарынын тыттып келгени-нин төөгүзүн азы дээр бо-дорушканы олар илередиң, биллип алганнар.

Сөөлү үеде чоунун чачыл-дарының болгаш баулдары-нын катап эгилеп кээп, ша-жын-чуадыгын калбаа-биле өөренип эгелээни-биле школа музейлеринин ужу-руктазы ула-ча бөдөөн, Чүге дээрге кө-дө черлерде бо талазы-биле материалдар чогуу-на шөк-ындыг школа музейлеринде чыдыган болгай.

Школа музейлерин удурту-ру — амыр эвес-ле ажыл, анда хей үе-шак негеттирер, удурутукта хей-ле негелде ажыл мүдүрүвөр. Ынчагыш ол ажылда анаа бүүдүр-ла сеткилд-биле бердинген кижин-лерин чорулап турарынын-даа ужуру ол Чогуу-на ил-деп ажыл-ишчи, ажылдыг бердинген кижин — Бора-Тай-га школанын музейнин удурутукчуз Александр Бо-равена Монгуш. Оон шак ындыг карак кылды, ак сет-килдиг ажылы урууларын төрүн черинге, төрүн чоуну-нун төөгүзүн, чачылда-рынга улашышканын, кижизил-деп турары дээр анаа Тыва Республиканың улус өөредил-генин аларыг ажылдакчы-зы азы «Тыва» Республи-каның улустун башкызы» деп аттарыны кайы бирээни ты-высыа черле чөптүг болур деп санаар мен.

Анна ДЫРТЫК-ООЛ, Республиканың Алаш-Маа-дыр аттыг чурт-шинчилес музейнин фонд эргелескизи.

Кызыл хоорай Красноармейская 100. Индекс 667000.

ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканың Дээди Совет-ни болгаш Чааза «Шың» чогуунун редакция коллективин. Кол редактор В. Ф. ЧАДАМБА.

РЕДАКЦИЯ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Н. С. Базыр (кол редак-торунч оралакчызы), М. М. Саая (харысала-галы секретары), В. М. Сат, К. К. Сат (кол редакторунч оралакчызы), Н. С. Эргел.

РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор — 3-43-34; келген кижилер хүлээп алыр — 3-34-26; кол редакторунч оралакчылар — 3-33-91, — 3-34-17; харысалагалы секретары — 3-34-92; оралакчызы — 3-45-93.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

ДЗЮДО ЧЕМПИОННАРЫ

Дзюдо хүреш Тывага сезен чылдарынын эгезинде тыттып келген. Оон бээр элээн үе эрте-даа, ол оюн шоолуг хөгжүвөн. Оон чылдагыны болза, бо чараш хүрешти эки сайгарып билер мөгелерин ховарында деп болаар мен. Анда үеде Кызылда чангыс дзюдо школаны бар. Ылаз билер болгаш элээди ооллар кирип турар. Оолдары ол оюнга өөредип анык беш башкы бар. Оларын карак кызыл ажылдарын түнелен-де Тыванын бичин дзюдонте-ри сөөлү чылдарда яны-бүрү маргылаадырга кир-жил, чедишкенилерин хүр-ежил келген.

Бо чылдын январда Вол-гоград хоорайга элээди оол-дар маргылаадыр бистин спортчуве Евгений Сайфун-дунуң 45 кижинин аразына үшүк черин чаалап алган. Бо үшүк черин чалап алган. Бо үшүк черин чалап алган. Бо үшүк черин чалап алган.

Эртен даштыгар хүннерде Кызылда «Херел» спорт залы-га 10-12 харыг оолдарынч дзюдога маргылаадыр болган. Анаа 100 хире мөгел-деп киришкен. Бичин чашта-рын кашпай, чараш атла-лары ажылдап хүрежирин көрүкчүлөр улуг сонургал-биле магаал көргөнер. Ийн хүн уламчылаа чедип домиселди түнеленде ийни алы-биле школа чемпион-наар илереттиркен. Оларынч аразында 26 күн деңизилер-ден Сарыглар Херел чемпион болган.

Вачеслав МОНГУШ, Кызылда дзюдо школы-нын башкызы.

ЧУРУКТА: бирги черин алгашка чемпионнар болгаш тускай шакналарын өзлери.

Окемчик ОНДАРНЫН тырт-тырган чуруу.

КИЛДИСТЕР: улус депутаттарынын Советтери, шин-тил-политиктиг болгаш социал айтырылгар — 3-34-19; — 3-34-98; улустур — 3-34-49; 3-36-73; келээ ажал-агыл — 3-41-16; кулчулар, улус өөредилгез болгаш чогаал — 3-39-15; 3-34-57; мезээлдер болгаш спорт — 3-36-82; 3-34-57; очураа — 3-34-59; 3-34-93; чагаа — 3-39-03; корректорлар — 3-41-23; үнүрүкчүлөр — 2-27-41; солун келбейн барганга — 3-57-92; 3-14-94; бухталары — 3-37-11.

Төрүттүнген хунуңер-биле!

Бистин ынак ававыс Анна Хайыновна Ондар бо хүн-нерде 53 харлаан. Ол Сүт-Хал рай-онунун социал хандырылга черинде үр чылдарда ажыл-дап турар. Авыс «Күш-ажылдын хоочуну» медаль-дын эдилекчизи.

Март айның эки хүнде Маадырны уруу болуп, Монгуштарынч аалыга Бодардын, эрмин авай, Уругларын бистин дээр, Уйгу-даны чок сагыш салып.

Арга-сүмөн, чагыгларын Ам-даа бисти чалгынап чор.

Авамыс ам бежер үштөөн Дас-кежик, кадыкшылда, Уэун паары, буян-чолду Уруглары күзөвишаан, Сеткид чөвөн сөңей түдүп, Черге чедир мөгейдиңи!

Уруглары Ульяна, Юлия, Чулура, огул Роман, кенин Чавита, уругларының уруг-лары база ачазы.

ЧАРЛАДАР БЮРОЗУ

Тыва Республиканың Кадык камгалал минис-терствозунун улусчу болгаш чачылчаан меди-цинанын эртем-практиктиг төвүнде элээдилерин психолог эмчизинин кабинеди ажыттыган. Анаа понделынкте, средада, пятницада 9.00 шактан 12.00 шакка чедир, вторникте, четверге 13.00 шактан 16.00 шакка чедир кээп, сумелерин ап бо-лур силер. Каар адреси: Кызыл хоорай, Комсо-мольская кудумчузу, 37 (ЭПТ-нин чаа бажыны), телефонун 3-63-57.

Бир эвес силерге чаасканзыргай, кудараның азы шыдажыр аргажок берге апарза, өг-бүленер-ге, черле ынчаш амыдырал-чуртталганарга та-варжып келген бергелерден канчаар адырлып алы-рын «Бузулур телефонун»-биле сүмелечип болур силер. Ол силернин буняныг болгаш ак сеткилдиг сүмелечип болур. Телефон кезээкинин 19 шак-тан эртенгинин 7 шакка чедир ажылдап турар. Оон дугаары 3-24-20.

№ 5 чуртталга-тудуг кооперативе кирер дээр билдирини-ниң киргеген кижилерин бо чылдын март 29-та «Стронель» кинотеатрга чыгып кээрин Кызыл хоорай чагыраазыныг канитал-тудуг кылды дымнадып тур. Хураал 14 шакта эге-лээ, анаа организастыг айтырылганы сайгарып чугаалажыр.

Кинотеатрынч адреси: Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 26. Театрынч артык эжинден кирер. № 6 автобус-биле анаа чедер.

Райполарнын, арат, фермер ажал-агыларнын болгаш өске-даа организацияларнын кичээлдеринге

«ОПТ и розница» акционер нитилел (моон му-рунда садыг баазаы турган) даразында бараан-нарны бистен шилип алгаш, садып алырын район-нарда хергелекчилер нитилелдеринге, арат бол-гаш тараачын база фермер ажал-агылар бол-гаш өске-даа организацияларга сүмелеп тур:

«Урал-турист» мотоцикл (кожуглуг), өртээ — 370705 рубль;

«ИЖ-Юпитер-5» мотоцикл (кожуг чок), өртээ — 124800;

«Изумруд» дээр өн чок телевизор (антенназы-биле калды), өртээ — 51330;

электри күжү-биле ажылдаар «Чайка» дээр даараныр машина, өртээ — 44315;

дөрт кижиниң майгыны, өртээ — 6516;

улуур-шоодай, өртээ — 2430;

«Омега-1» дээр резина хеме (чангыс олуттуг), өртээ — 15086;

«Уфимка-2» дээр резина хеме (ийн олуттуг), өртээ — 18376;

стол календарлары;

«Кама-10» электромостар, өртээ — 12025;

«Вега» дээр бичин радиопомпниктер (даштыкы антенназы-биле), өртээ — 3795 рубль.

Оон аныгда даразында аш-чөм аймаан база садып ал болур силер: иштинде кат-чимис сүп каан шоколадтар, Москванын Бабав атыг фабрика-зынга бүдүрген шоколад-батоннар;

Вачеслав МОНГУШ, Кызылда дзюдо школы-нын башкызы.

ЧУРУКТА: бирги черин алгашка чемпионнар болгаш тускай шакналарын өзлери.

Окемчик ОНДАРНЫН тырт-тырган чуруу.

КИЛДИСТЕР: улус депутаттарынын Советтери, шин-тил-политиктиг болгаш социал айтырылгар — 3-34-19; — 3-34-98; улустур — 3-34-49; 3-36-73; келээ ажал-агыл — 3-41-16; кулчулар, улус өөредилгез болгаш чогаал — 3-39-15; 3-34-57; мезээлдер болгаш спорт — 3-36-82; 3-34-57; очураа — 3-34-59; 3-34-93; чагаа — 3-39-03; корректорлар — 3-41-23; үнүрүкчүлөр — 2-27-41; солун келбейн барганга — 3-57-92; 3-14-94; бухталары — 3-37-11.

Бистин ынак огулусу, ак-кыс Сергей Даш-оолович Ша-гаачы Кызыл хоорайда чур-тап, ажылдап чоруур. Ол март 21-де 30 харлаар.

Сергей Даш-оолович үген-кирген чоунуга, калы ажыл-дап чоруур эш-өөрүнге эки сеткилдиг, эвилел-ээлдек кижин.

Эртин ынак огулуска, акы-выска төртүттүнген хүнүн та.

Авамыс ам бежер үштөөн Дас-кежик, кадыкшылда, Уэун паары, буян-чолду Уруглары күзөвишаан, Сеткид чөвөн сөңей түдүп, Черге чедир мөгейдиңи!

Уруглары Ульяна, Юлия, Чулура, огул Роман, кенин Чавита, уругларының уруг-лары база ачазы.

Бистин ававыс, кырган-ава-выс Даяр Сейитовна ДО-ЛАН Танды районун Коче-тово суурунда чурттап орат. Ол 21 март 23-те 70 харлаар.

Буняныг ававыска, кырган-ававыска төртүттүнген хүнүн таварыштыр байыр чедирби.

Кызылдын шенелде-өөредилге бугурууга каттыжышканы («Анык») даразында курстарга кичээлдерин эгелээрин дымнадып тур:

биче бугурууларын бугаарылар. Кичээлдер март 22-де эгелээр. Хуусаазы 1.5 ай.

бажын иштиня эг-херекселин кылар чазамыкчылар. Ки-чээлдер апрель 1-де эгелээр. Хуусаазы 1 ай.

таринмакхерлер. Кичээлдер апрель 1-де эгелээр. Хуусаазы 1.5 ай.

поварлар. Кичээлдер апрель 1-де эгелээр. Хуусаазы 1 ай.

Бистин адреси: Кызыл хоорай, Кочетов кудумчузу, 51. Кабинет №№ 314, 309. Телефон № 3-52-73.

1993 чылдын март 26-да Хо-рум-Даг ортук школынча ачы-дуза чедиргезинин ужуражышканы болур. Ужу-ражышкын 10 шакта эгелээр.

Школын кайы-даа чылза дооскан доозукчуларын бол-гаш анаа ажылдап турган башкыларыны биске аалдап кээрин дилеп тур бис.

Школа коллективин.

бүдөлиг кижилер чагайжыды туттуңган обшестинге чурт-таар. Албан черинин автобу-зу ажылчыларыны ажалга че-дирер.

БИСТИН АДРЕЗИВИС: Кы-зыл хоорай, Ровно кудумчузу, 37. Телефон №№ 4-15-41, 4-16-94.

Иштики херектер министр-ствозунуң капитал тудуг кыл-дын даразында мергежил-дерин ажылчыларыны ажал-че чалап тур:

Дашчылар

Бетонщик-бызаныччы-Газоэлектромонтажчы

Ажыл телевидин дугуржуп алыр. Бот болгаш эвээш өг-

бүдөлиг кижилер чагайжыды туттуңган обшестинге чурт-таар. Албан черинин автобу-зу ажылчыларыны ажалга че-дирер.

БИСТИН АДРЕЗИВИС: Кы-зыл хоорай, Ровно кудумчузу, 37. Телефон №№ 4-15-41, 4-16-94.

Кижү

МАРТ 19-та

«НАЙРАЛ»: «Кызыл изиг» (АКШ) 9.00, 11.40, 13.50, 16.00, 18.10. Видеоал: «Бе-верли-Хиллз чурттуг поли-жейж» 9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 17.00 шактарда.

«ОТЧУГАШ»: «Тур халыкшык» 9.00, «Пейзаж» гелең текпей» 10.40, 14.40, 17.00, 19.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Амечик кик-боксер» 14.00, 16.00, 18.00 шактарда.

«Тыва сойбак» № 363505.

АГАР САНЫ:

Солун Россия Федерациязынын Парлада болгаш мезел-де министрствозунун чанына парламент, мезелдерини хостуг чоруун камгаалаар талазы-биле Тывала хайгаарал че-ринге бүтүктеттигнен.

Бүтүктеттигнен дугаары — Т-00007.

Солуна парламенттин материалдарын авторларынын болзаалары редакциянын туружу-биле дүшпей барып болур. Айтылган фактылар, санары болгаш өске-даа амыдыргылар дээр авторлар боттары харысалагыт.

Тыва Республиканың Пар-ладал болгаш информация министрствозунун типогра-фиязы, Кызыл, Шетинкин болгаш Крайченко кудумчу-зу, бажыл № 1.